

КЛЮЧОВА ТЕМА¹

Пункт 1 статті 6 (цивільний аспект)

Захист судової влади

(Останнє оновлення: 31/08/2025)

Вступ

Нещодавня практика Суду привернула увагу до суддів не як до членів суду, чиє рішення оскаржує заявник, а як до носіїв конвенційних прав. Суд, зокрема, прокоментував системи суддівської дисципліни, трудових спорів, привілеїв суддів як сторін у провадженні, питання репутації, а також суддівської винагороди та пенсійного забезпечення. При розробці конвенційних прав і захисту суддів Суд послуговувався відповідними міжнародними та європейськими документами.

Зокрема, Суд неодноразово наголошував на «особливій ролі судової влади в суспільстві, яка, як гарант справедливості, що є фундаментальною цінністю Держави, яка керується верховенством права, має користуватися довірою суспільства, якщо судді успішно виконують свої обов'язки». Оскільки система Конвенції не може належним чином функціонувати без незалежних суддів, завдання Держав щодо забезпечення незалежності судової влади має вирішальне значення, і Суд «повинен приділяти особливу увагу захисту представників судової влади від заходів, які можуть загрожувати їхній судовій незалежності та автономії» (*«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, пп. 302 і 324).

Ця ключова тема зосереджена на процесуальному захисті за статтею 6 Конвенції, але також охоплює розгляд Судом прав суддів відповідно до інших статей Конвенції.²

Застосовність пункту 1 статті 6 Конвенції до справ, в яких судді є сторонами

Наявність обґрунтованого права за національним законодавством

- Першим питанням, на яке необхідно відповісти для встановлення застосовності статті 6 Конвенції до трудових спорів, що стосуються суддів і прокурорів, є питання про те, чи мав заявник «право», яке, як можна стверджувати, було визнане національним законодавством, і чи є це право «цивільним» (*«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, §§ 257–328). Трудові відносини суддів із Державою мають розглядатися у світлі конкретних гарантій, необхідних для забезпечення незалежності судової влади (*там само*, § 264).
- Для того щоб вирішити, чи має відповідне право підстави у національному законодавстві, відправною точкою мають бути положення відповідного закону та їх тлумачення національними судами, і саме на останніх передусім покладається вирішення проблем, що виникають у зв'язку з тлумаченням національного законодавства. Якщо таке тлумачення не є свавільним або явно необґрунтованим, роль

¹ Підготовлено Секретаріатом Суду. Не покладає зобов'язань на Суд. Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та виконано Верховним Судом (Україна).

² Ключова тема також включає, у відповідних випадках, справи, що стосуються прокурорів.

Суду обмежується встановленням того, чи сумісні наслідки цього тлумачення з Конвенцією (див. *«Картал проти Туреччини» (Kartal v. Türkiye)*, 2024, § 56).

- Питання про те, чи існувало за національним законодавством «обґрунтоване право», пов'язане з умовами служби судді, її тривалістю, посадою тощо, не могло бути вирішено на підставі нового законодавства, яке змінювало умови, встановлені попереднім законодавством, на шкоду судді (див. *«Бака проти Угорщини» (Baka v. Hungary)* [ВП], 2016, § 110, та *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, § 285). Суддя може мати «обґрунтоване право» за національним законодавством навіть у разі зміни закону. Наприклад, Суд дійшов висновку, що заявники мали захищене право у справі *«Паяк та інші проти Польщі» (Pajak and others v. Poland)*, 2023, §§ 120–125, яка стосувалася застосування нового законодавства, що знижувало пенсійний вік для суддів. Див. також *«Стояногло проти Республіки Молдова» (Stoianoglo v. the Republic of Moldova)*, 2023, § 29, щодо відсторонення Генерального прокурора від посади на підставі нововведених законодавчих положень. Суд застосував аналогічний підхід у справі *«Гюлумян та інші проти Вірменії» (Gyulumyan and Others v. Armenia)* (ухв.), 2023, щодо дострокового припинення повноважень кількох суддів та Голови Конституційного Суду, незважаючи на те, що воно відбулося внаслідок конституційної поправки (§§ 65–67). У справі *«Картал проти Туреччини» (Kartal v. Türkiye)*, 2024, §§ 67–69, Суд дійшов висновку, що «обґрунтованість» права заявника обіймати адміністративну посаду в судовій інспекції має виходити з Конституції та норм, що діяли на момент його призначення. Незважаючи на те, що термін повноважень заявника був припинений *ex lege*, він мав право обіймати свою посаду без будь-якого свавільного втручання, якщо тільки не було підстав для його звільнення, передбачених законом (див. також *«Сьозен проти Туреччини» (Sözen v. Türkiye)*, 2024, §§ 45–54). У справі *«Садомський проти Польщі» (Sadomski v. Poland)*, 2025, заявник, який не пройшов конкурс на посаду судді в цивільну палату Верховного Суду, скаржився на те, що його було позбавлено права на судовий перегляд під час проведення такого конкурсу. Суд визнав порушення права заявника на суд, оскільки остаточне рішення на його користь пізніше було позбавлено юридичної сили внаслідок законодавчого втручання, що скасовувало право на судовий перегляд подібних справ, внаслідок чого була заподіяна шкода заявнику.
- Очікування *кандидата* призначення на суддівську посаду Радою суддів і прокурорів визнавалося правом, яке принаймні небезпідставно закріплене в національному законодавстві, за умови що: в національному правопорядку Конституція гарантує рівний доступ до публічної служби; кандидати-стажисти мають доступ до адміністративних судів щодо інших елементів процедури добору; заявник склав письмові та усні іспити й виконав передбачені законом умови для того, щоб стати суддею (*«Октай Алкан проти Туреччини» (Oktaý Alkan v. Türkiye)*, 2023, §§ 41–42; див. також *«Гловелі проти Грузії» (Gloveli v. Georgia)*, 2022, § 41, де Суд, посилаючись на Конституцію в тлумаченні Конституційного суду, дійшов висновку, що в національному законодавстві існує «право» на справедливую процедуру розгляду заяви про призначення на посаду судді).
- Однак не кожне очікування є «обґрунтованим правом». Так, у справі *«Стиліанідіс проти Кіпру» (Stylianidis v. Cyprus)* (ухв.), 2024, Суд вирішив, що відмова у кар'єрному зростанні заявника до посади голови окружного суду не вплинула на його «цивільне право». Суд зазначив, зокрема, що рішення органу, уповноваженого здійснювати призначення, — Верховної ради правосуддя (ВРП) — було ухвалено за відсутності будь-яких правових норм, що регулюють процедуру просування по службі, та на підставі дуже загальних критеріїв, таких як здібності та заслуги. Повноваження ВРП у цій справі мали суто дискреційний характер, «справедливої процедури» встановлено не було, а

суди послідовно відмовлялися вважати відповідні рішення такими, що підлягають судовому перегляду, що спонукало Суд дійти висновку про відсутність у заявника права, яке можна було б захистити в судовому порядку (§§ 40–46). Так само не кожна зміна посади чи функцій державного службовця автоматично зачіпає його / її права за національним законодавством. Зокрема, у справі *«Давчев проти Болгарії» (Davchev v. Bulgaria)* (ухв.), 2023, що стосувалася несуддівської функції, Суд дійшов висновку, що болгарське законодавство не наділяло заявника правом на продовження виконання функцій адміністративного керівника слідчого відділу та не встановлювало процесуальних або матеріально-правових норм дострокового припинення таких функцій. Адміністративні функції, які виконував заявник, були радше «перевагою, яку не можна було визнати в судах»; отже, стаття 6 Конвенції не була застосовною (§§ 37 і 39).

- Справа *«Левро проти Монако» (Levrault v. Monaco)* (ухв.), 2024, стосувалася рішення французьких органів влади не поновлювати відрядження французького судді до судової системи Монако. Це рішення було ухвалено в контексті дипломатичних відносин між двома суверенними Державами та не мало обов'язкової сили, тому очікування заявника на продовження відрядження ще на один термін не було «правом». Існування «права» не можна було вивести ні з конституційних принципів, що гарантують незалежність судової влади, ні з «інтересів служби», на які покликався заявник (§ 57).

Застосування тесту Вільхо Ескелінена до суддів

- Навіть якщо спір стосувався «обґрунтованого права» за національним законодавством (див. вище), для застосування статті 6 Конвенції він повинен мати «цивільний» характер. Хоча судова влада не є частиною звичайної державної служби, вона вважається «частиною типової публічної служби». Тому у справах, що стосуються кар'єри суддів і прокурорів (звільнення, переведення, пониження в посаді тощо), Суд застосовує критерій Ескелінена (*«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії» (Vilho Eskelinen and Others v. Finland)* [ВП], 2007, § 62; *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, §§ 262–264), уточнені у справі *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, яка розвинула першу умову тесту Вільхо Ескелінена (§§ 291–292).
- Держава не може покликатися на статус заявника як судді, щоб позбавити його захисту, передбаченого статтею 6 Конвенції, якщо не виконані дві умови. По-перше, національне законодавство повинно прямо або опосередковано виключати доступ до суду для відповідної посади або категорії персоналу, як уточнено у справі *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, § 292 (див. також *«Стояногло проти Республіки Молдова» (Stoianoglo v. the Republic of Moldova)*, 2023, §§ 30–35, у контексті спору щодо прокурора). По-друге, таке виключення має бути обґрунтоване «об'єктивними підставами в інтересах Держави» (див. *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії» (Vilho Eskelinen and Others v. Finland)* [ВП], 2007, § 62, з уточненнями, викладеними у справі *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, §§ 299–300).
- Щодо першої умови тесту Ескелінена, її можна вважати виконаною «якщо, навіть за відсутності прямої норми про це, було чітко продемонстровано, що національне законодавство виключає доступ до суду для розгляду спорів відповідного типу» (*«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, § 292; див. також, наприклад, *«Гюлумян та інші проти Вірменії» (Gyulumyan and Others v. Armenia)* (ухв.), 2023, § 70).
- Той факт, що судовий перегляд може мати дуже обмежений обсяг, не обов'язково означає, що такий перегляд прямо або опосередковано виключається (див. *«Лоренцо*

- Брагадо та інші проти Іспанії» (Lorenzo Bragado and Others v. Spain)*, 2023, щодо тривалості парламентської процедури обрання членів ради суддів. Хоча перегляд, який здійснювався Конституційним Судом у межах скарги *amparo*, мав би дуже обмежений обсяг у таких ситуаціях, Суд зазначив, що не було «чітко доведено, що доступ до суду був однозначно виключений» (§§ 124–127).
- У справі *«Садомський проти Польщі» (Sadomski v. Poland)* можливість перегляду рішення Національної ради суддів у питаннях призначень була усунута шляхом законодавчого втручання, тоді як конкурс на посаду (в якому брав участь заявник) усе ще тривав. Суд виснував, що перший критерій тесту *Ескелінена* не був дотриманий (§§ 61-65).
  - Щодо другого критерію тесту *Ескелінена*, то Державі недостатньо лише встановити, що відповідний державний службовець виконує функції, пов'язані зі здійсненням публічної влади, або що між ним і Державою як роботодавцем існує особливий обов'язок проявляти довіру та лояльність. Суд не вважає виправданим виключення суддів із-під захисту статті 6 Конвенції у справах, що стосуються умов їхньої роботи, на підставі такого особливого зв'язку лояльності та довіри до Держави (див. *«Більген проти Туреччини» (Bilgen v. Turkey)*, 2021, § 79; *«Емінагаоглу проти Туреччини» (Eminağaoğlu v. Turkey)*, 2021, § 80; див. також щодо конкурсу на посаду судді — *«Гловелі проти Грузії» (Gloveli v. Georgia)*, 2022, §§ 50–51). Суд розмежував становище суддів і військовослужбовців та інших високопосадовців, які підпорядковуються ієрархії виконавчої гілки влади. Це розмежування було чітко сформульоване у справі *«Пайонк та інші проти Польщі» (Pajok and Others v. Poland)*, 2023, § 138. У цій справі Суд зазначив, що особливий обов'язок прояву довіри та лояльності, який існує між Державою та певними категоріями державних службовців (наприклад, військовослужбовцями), може виправдовувати обмеження доступу до суду у спорах, пов'язаних із службою. Однак таке обґрунтування не застосовується до суддів, чие становище визначається необхідністю збереження суддівської незалежності. У цій справі Суд дійшов висновку, з огляду на міжнародні стандарти незалежності судової влади, що судді повинні мати доступ до суду у справах, пов'язаних із достроковим припиненням їхніх повноважень (або певної адміністративної посади в системі правосуддя; однак щодо цього аспекту див. також *«Давчев проти Болгарії» (Davchev v. Bulgaria)* (ухв.), 2023, §§ 37–39, яка демонструє, що не всі адміністративні функції в системі правосуддя можуть бути кваліфіковані як «право» заявника), незалежно від того, чи стало це наслідком дисциплінарного стягнення, чи результатом застосування нових правил, що регулюють тривалість таких повноважень, включно з новими правилами щодо пенсійного віку (§ 139).
  - У справі, в якій повноваження заявника як обраного судді — члена Національної ради судочинства (органу, який відповідно до Конституції відповідає за забезпечення незалежності судової влади) були достроково припинені на підставі закону за відсутності будь-якого судового контролю за законністю цього заходу, Суд дійшов висновку, що другий критерій тесту *Ескелінена* – позбавлення заявника доступу до суду має бути обґрунтовано об'єктивними міркуваннями в інтересах Держави – не був дотриманий (*«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, § 326).
  - У справі *«Стояногло проти Республіки Молдова» (Stoianoglo v. the Republic of Moldova)*, 2023, яка стосувалася відсторонення Генерального прокурора від посади, Суд наголосив, що вимога «незалежності» за статтею 6 Конвенції застосовується до суддів і судів. Водночас межу між суддями та прокурорами з точки зору їхньої незалежності складно чітко окреслити, особливо коли національне законодавство Держави-відповідача саме не проводить такого розмежування (§§ 38–39). Суд виснував, що не існувало об'єктивних підстав для виключення спорів щодо

відсторонення Генерального прокурора з-під дії гарантій статті 6 Конвенції відповідно до другої частини тесту *Ескелінена*.

- Підхід Суду до заходів *ex lege*, які можуть впливати на статус судді та умови його роботи, не перешкоджає Державам ухвалювати законні й необхідні рішення щодо реформування судової системи. Водночас будь-яка реформа судової влади не повинна призводити до підриву незалежності судової гілки влади та органів її врядування. Отже, під час оцінки другого критерію тесту *Ескелінена* Суд має враховувати вплив будь-якого заходу на незалежність судової влади («*Картал проти Туреччини*» (*Kartal v. Türkiye*), 2024, §§ 79–80).

Варті уваги приклади

Справи, де пункт 1 статті 6 Конвенції (цивільний аспект) був застосовним:

- Пункт 1 статті 6 Конвенції (цивільний аспект) застосовувався, наприклад, у провадженнях, які були пов'язані з:
  - добором/призначенням («*Юричич проти Хорватії*» (*Juričić v. Croatia*), 2011, §§ 51-57; «*Долінська-Фіцек та Озімек проти Польщі*» (*Dolińska-Ficek and Ozimek v. Poland*), 2021, §§ 220-232; «*Октай Алкан проти Туреччини*» (*Oktay Alkan v. Türkiye*), 2023, § 42);
  - кар'єрою/кар'єрним зростанням («*Джиджева-Трендафілова проти Болгарії*» (*Dzhidzheva-Trendafilova v. Bulgaria*) (ухв.), 2012; «*Цанова-Гечева проти Болгарії*» (*Tsanova-Gecheva v. Bulgaria*), 2015, §§ 85-87);
  - дисциплінарними провадженнями («*Рамос Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії*» (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal*) [ВП], 2018, § 120; «*Ді Джованні проти Італії*» (*Di Giovanni v. Italy*), 2013, §§ 36-37; «*Чівінскайте проти Литви*» (*Čivinskaitė v. Lithuania*), 2020, § 95; «*Албукерке Фернандеш проти Португалії*» (*Albuquerque Fernandes v. Portugal*), 2021, §§ 53-54; «*Емінагаоглу проти Туреччини*» (*Eminağaoğlu v. Turkey*), 2021, §§ 64-80);
  - переведеннями («*Тості проти Італії*» (*Tosti v. Italy*) (ухв.), 2009; «*Більген проти Туреччини*» (*Bilgen v. Turkey*), 2021, §§ 69-81);
  - відстороненням від посади («*Палуда проти Словаччини*» (*Paluda v. Slovakia*), 2017, §§ 33-34; «*Камелія Богдан проти Румунії*» (*Camelia Bogdan v. Romania*), 2020, § 70; «*Пенгезов проти Болгарії*» (*Pengezov v. Bulgaria*), 2023, § 37);
  - доганою («*Катана проти Республіки Молдова*» (*Catană v. the Republic of Moldova*), 2023, § 44);
  - звільненнями суддів («*Олуїч проти Хорватії*» (*Olujić v. Croatia*), 2009, §§ 31-43; «*Олександр Волков проти України*» (*Oleksandr Volkov v. Ukraine*), 2013, §§ 91 та 96; «*Куликов та інші проти України*» (*Kulykov and Others v. Ukraine*), 2017, §§ 118 та 132; «*Стуруа проти Грузії*» (*Sturua v. Georgia*), 2017, § 27; «*Каменос проти Кіпру*» (*Katenos v. Cyprus*), 2017, §§ 82-88; «*Джоджай проти Албанії*» (*Xhoxhaj v. Albania*), 2021, §§ 236 і т.д.; «*Мнацаканян проти Вірменії*» (*Mnatsakanyan v. Armenia*), 2022, § 59; «*Овчаренко та Колос проти України*» (*Ovcharenko and Kolos v. Ukraine*), 2023, § 113);
  - відстороненням від посади Генерального прокурора («*Стояногло проти Республіки Молдова*» (*Stoianoglo v. the Republic of Moldova*), 2023, §§ 30-35);
  - зменшенням заробітної плати («*Котора проти Румунії*» (*Cotora v. Romania*), 2023, § 30) та визнанням винним у вчиненні серйозного дисциплінарного порушення («*Гарабін проти Словаччини*» (*Harabin v. Slovakia*), 2012, §§ 118-123 — див. також

щодо виплати суддівської винагороди та інших виплат, *«Петрова та Чорнобривець проти України» (Petrova and Chornobryvets v. Ukraine)*, 2008, § 15);

- усуненням з посади (наприклад, Голови суду) із збереженням статусу судді (*«Бака проти Угорщини» (Baka v. Hungary)* [ВП], 2016, §§ 34 та 107-111; *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], 2018, § 54; *«Брода та Бояра проти Польщі» (Broda and Bojara v. Poland)*, 2021, §§ 121-123); усунення з посади віцепрезидента Інспекційної колегії (*«Картал проти Туреччини» (Kartal v. Türkiye)*, 2024, § 56);
- перешкоджанням суддям у здійсненні суддівських функцій після законодавчої реформи (*«Гуменюк та інші проти України» (Gumenyuk and Others v. Ukraine)*, 2021, §§ 61 та 65-67; *«Головчук проти України» (Golovchuk v. Ukraine)*, 2025, §§ 46–51);
- передчасним припиненням повноважень члена ради суддів зі збереженням статусу судді (*«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, § 265; *«Журек проти Польщі» (Żurek v. Poland)*, 2022, §§ 129-134) або головного прокурора (*«Кевеші проти Румунії» (Kövesi v. Romania)*, 2020, §§ 124-125); див. також *«Локіфер проти Бельгії» (Loquifer v. Belgium)*, 2021, §§ 38-40, щодо застосовності до «несудового» члена Вищої ради юстиції.

Справи, де пункт 1 статті 6 Конвенції (цивільний аспект) не був застосовним:

- конкурс на заміщення вакантної посади Голови суду (*«Стіліанідіс проти Кіпру» (Styllianidis v. Cyprus)* (ухв.), 2024, §§ 36-46);
- відсторонення слідчого від адміністративної посади (*«Давчев проти Болгарії» (Davchev v. Bulgaria)* (ухв.), 2023, §§ 34-40);
- не продовження строку тимчасового відрядження французького судді до Монако (*«Левро проти Монако» (Levrault v. Monaco)* (ухв.), 2024, §§ 51 - 69);
- втрата мандата судді Конституційного Суду внаслідок внесення змін до Конституції (*«Гюлумян та інші проти Вірменії» (Gyulumyan and Others v. Armenia)* (ухв.), 2023).

Принципи, виведені з поточної судової практики за статтею 6 Конвенції щодо проваджень, в яких судді є сторонами

Право на доступ до суду:

- Судді можуть користуватися привілеєм, який звільняє їх від переслідування, і таке звільнення обмежує доступ особи до суду. Суд не вважає, що відповідне звільнення саме по собі є таким, що суперечить пункту 1 статті 6 Конвенції, якщо воно переслідує законну мету, а саме належне здійснення правосуддя (*«Ернст та інші проти Бельгії» (Ernst and Others v. Belgium)*, 2003, § 50), і дотримується принципу пропорційності в тому сенсі, що заявники мають розумні альтернативні засоби для ефективного захисту своїх прав, передбачених Конвенцією (*там само*, 2003, § 53-55).
- У низці справ Суд оцінював сумісність обмеження права судді на доступ до суду зі статтею 6 Конвенції (щодо загальних принципів див. *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, §§ 342-343). У зв'язку з цим він бере до уваги зростаючу важливість, у документах міжнародного рівня та Ради Європи, у практиці міжнародних судів та інших міжнародних органів, процесуальної справедливості у справах про відсторонення або звільнення суддів, включаючи втручання уповноваженого органу, який є незалежним від виконавчої та законодавчої влади, у кожне рішення, яке впливає на припинення повноважень судді (*«Бака проти Угорщини» (Baka v. Hungary)* [ВП], 2016, § 121). Суд також вважає, що подібні процесуальні гарантії мають бути так само доступними у випадках, коли член Національної ради судочинства з числа суддів був

- звільнений зі своєї посади (*«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, §§ 300-303, 327 та 344-350).
- Правова основа для будь-якого виключення з-під судового контролю рішень стосовно суддів або обмежень доступу суддів до суду має існувати до моменту встановлення такого обмеження та впливати з документа загального застосування (*«Бака проти Угорщини» (Baka v. Hungary)* [ВП], 2016, §§ 116-117; *«Палуда проти Словаччини» (Paluda v. Slovakia)*, 2017, § 43).
  - Для того, щоб національна норма, яка виключає доступ до суду, мала якесь правове значення за пунктом 1 статті 6 Конвенції у конкретній справі, вона повинна бути сумісною з принципом верховенства права (*«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, § 299). Оцінюючи будь-яке обґрунтування для виключення доступу до суду в контексті членства в органах суддівського врядування, необхідно брати до уваги значний суспільний інтерес у підтримці незалежності судової влади та верховенства права (*там само*, § 346).
  - У питаннях, що стосуються кар'єри судді, таких як переведення або звільнення, «мають бути вагомими причини, які у винятковому порядку виправдовують відсутність судового контролю» (*«Більген проти Туреччини» (Bilgen v. Turkey)*, 2021, § 96; *«Брода та Бояра проти Польщі» (Broda and Bojara v. Poland)*, 2021, § 148; *«Мнацакянн проти Вірменії» (Mnatsakanyan v. Armenia)*, 2022, § 65).
  - Відсутність судового способу захисту на рішення Ради суддів і прокурорів про відмову у призначенні кандидата на посаду судді (який загалом успішно склав усі іспити та відповідав установленим законом критеріям на посаду судді) була визнана порушенням права заявника на доступ до суду. Суд зазначив, що Рада сама по собі не була «судом» у розумінні статті 6 Конвенції, а її рішення про відмову у призначенні заявника не було вмотивованим (*«Октай Алкан проти Туреччини» (Oktay Alkan v. Türkiye)*, 2023, §§ 68-69).
  - Твердження про втручання Держави через законодавчий орган з метою впливу на результат судової справи були визнані явно необґрунтованими в ситуації, коли оскаржуване законодавче втручання мало на меті «врегулювати у найбільш ефективний і швидкий спосіб критичну ситуацію, що впливала на делікатний баланс у системі розподілу влади» (*«Дж.Б. та інші проти Угорщини» (J.B. and Others v. Hungary)* (ухв.), 2018, див. зокрема § 92).
  - Обмежений обсяг перегляду рішення Дисциплінарної ради суддів про накладення дисциплінарного стягнення на суддю, який здійснювався Вищим касаційним судом, не порушував пункт 1 статті 6 Конвенції, оскільки Дисциплінарна рада мала всі ознаки незалежного та безстороннього «суду», надавала гарантії справедливого судового розгляду та була органом, який згідно з Конституцією міг здійснювати дискреційні повноваження у дисциплінарній сфері (*«Котора проти Румунії» (Cotora v. Romania)*, 2023, §§ 36–56).
  - Право на доступ до суду не гарантує права на розгляд справи у судах другої інстанції: так, у справі *«Сурен Антонян проти Вірменії» (Suren Antonyan v. Armenia)*, 2025, Суд встановив, що оскільки Вища судова рада (діючи як дисциплінарний суд) мала всі ознаки «суду», до якого заявник мав доступ, питання щодо відсутності подальшого перегляду її рішень не виникало (§ 124–129).

Змагальний публічний судовий розгляд:

- Думки або інформація, що були отримані під час провадження в Конституційному Суді, повинні бути доведені до відома судді до ухвалення рішення для того, щоб суддя мав

- можливість надати свої коментарі щодо них («Юричич проти Хорватії» (*Juričić v. Croatia*), 2011, § 76).
- У контексті дисциплінарного провадження стосовно судді рівність сторін передбачає, що судді, чия посада знаходиться під загрозою, має бути надана розумна можливість представити свою позицію, зокрема власні докази, на умовах, які не ставлять його або її у суттєво невідгідне становище порівняно з органами, які розпочали відповідне провадження. Забезпечення дотримання вимог справедливого судового розгляду в кожному конкретному випадку покладається на національні органи влади («Олуїч проти Хорватії» (*Olujić v. Croatia*), 2009, § 78).
  - Коли Конституційний Суд здійснює оцінку питання права, а не питання факту, і розглядає те саме правове питання, що й суд першої інстанції, пункт 1 статті 6 Конвенції не вимагає проведення слухання у суді вищої інстанції, якщо суддя-заявник уже відмовився від такого права в суді першої інстанції («Юричич проти Хорватії» (*Juričić v. Croatia*), 2011, § 91).
  - Відсутність слухання на стадії дисциплінарного провадження та на стадії судового перегляду («Рамос Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії» (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal*) [ВП], 2018, § 210): у контексті дисциплінарного провадження стосовно судді відмова від усного слухання має бути винятковим заходом і бути належним чином обґрунтованою у світлі практики органів Конвенції.

“Законний суд”, незалежність і безсторонність:

- Судді можуть підтримувати верховенство права та забезпечувати дію Конвенції лише тоді, коли національне право не позбавляє їх конвенційних гарантій щодо питань, які безпосередньо стосуються їхньої індивідуальної незалежності та безсторонності. У цьому зв'язку незалежність судової влади слід розуміти в широкому сенсі. Це означає, що незалежність поширюється не лише на суддю в його/її ролі зі здійснення правосуддя, а й на інші офіційні функції, які суддя може бути покликаний виконувати і які тісно пов'язані із судовою системою («Гженда проти Польщі» (*Grzęda v. Poland*) [ВП], 2022, §§ 302-303, щодо повноважень діючого судді як члена Національної ради судочинства).
- Існує чіткий зв'язок між добросовістю процесу призначення суддів та вимогою незалежності судової влади у пункті 1 статті 6 Конвенції («Гженда проти Польщі» (*Grzęda v. Poland*) [ВП], 2022, §§ 308-309; «Гловелі проти Грузії» (*Gloveli v. Georgia*), 2022, §§ 49-50). Призначення суддів виконавчою або законодавчою владою є допустимим за умови, що призначені особи не піддаються впливу або тиску під час виконання своїх функцій зі здійснення правосуддя («Гудмундур Андрі Астрадссон проти Ісландії» (*Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland*) [ВП], 2020, § 207).
- Суд підкреслив, що існує дуже тісний взаємозв'язок між гарантіями «незалежного і безстороннього» суду та правом на «суд, встановлений законом» згідно з пунктом 1 статті 6 Конвенції («Гудмундур Андрі Астрадссон проти Ісландії» (*Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland*) [ВП], 2020, §§ 231-234; «Джоджай проти Албанії» (*Xhoxhaj v. Albania*), 2021, § 290; «Долінська-Фіцек та Озімек проти Польщі» (*Dolińska-Ficek and Ozimek v. Poland*), 2021, § 276). У рішенні у справі «Гудмундур Андрі Астрадссон проти Ісландії» (*Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland*) [ВП], 2020, визначено триступеневу процедуру для оцінки того, чи були порушення у конкретній процедурі призначення суддів настільки серйозними, що призвели до порушення права на «суд, встановлений законом» (§§ 243-252; див., наприклад, «Ющишин проти Польщі» (*Juszczyszyn v. Poland*), 2022, §§ 193-210; «Беснік Кані проти Албанії» (*Besnik Cani v. Albania*), 2022, §§ 83-93). Як зазначив Суд у справі «Речкович проти Польщі» (*Reczkowicz v. Poland*), 2021, § 284 (хоча й у контексті справи, яка була ініційована не суддею, а звичайною

учасницею судового процесу в національному провадженні, яка скаржилася на відсутність незалежності суддів у її дисциплінарній справі), за своєю суттю недосконала процедура призначення суддів також може бути проаналізована з точки зору гарантії «незалежного суду»; однак у цій справі порушення були настільки серйозними, що підірвали саму суть права на розгляд справи «судом, встановленим законом», і були розглянуті саме в межах цього пункту.

- Дотримання гарантій пункту 1 статті 6 Конвенції є особливо важливим у дисциплінарних провадженнях стосовно судді, який обіймає посаду Голови Верховного Суду, оскільки у таких ситуаціях довіра громадськості до функціонування судової влади на найвищому рівні перебуває під загрозою (*«Гарабін проти Словаччини» (Harabin v. Slovakia)*, 2012, § 133, *«Рамос Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії» (Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal)* [ВП], 2018, §§ 153-156, та, стосовно самого Верховного Суду, §§ 162-165).
- У відповідному дисциплінарному органі має бути забезпечено значне представництво суддів (*«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, 2013, § 109; *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], 2018, §§ 68-70; *«Катана проти Республіки Молдова» (Catană v. the Republic of Moldova)*, 2023, §§ 68 та 70). Спосіб призначення суддів до дисциплінарних органів також має значення з точки зору суддівського самоврядування (*«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)* 2013, § 112; *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], 2018, §§ 68-70), а також те, чи працюють вони в дисциплінарному органі на постійній основі (*там само*, § 68). Склад органу, який призначає суддів, а саме Національної ради судочинства (НРС), був проаналізований у справах проти Польщі крізь призму гарантії «суду, встановленого законом» (див., наприклад, *«Речкович проти Польщі» (Reczkowicz v. Poland)*, 2021, § 284) або, як альтернатива, у світлі гарантії «доступу до суду» (див., наприклад, *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, §§ 344–350). Зрештою, у справі *«Тулея проти Польщі» (Tuleya v. Poland)*, 2023, Суд встановив порушення «права на незалежний і безсторонній суд, встановлений законом» (§ 345; зауважте, що справа розглядалася за кримінальним аспектом статті 6 Конвенції). Суд дійшов висновку, що незалежність суддів Верховного Суду та умова щодо суду, «встановленого законом», були порушені через відсутність незалежності Національної ради судочинства (яка призначала цих суддів), оскільки після реформи 2017 року «законодавча та виконавча гілки влади здобули вирішальний вплив на склад» органу, що здійснює призначення суддів (див. також *«Тулея проти Польщі» (Tuleya v. Poland)*, 2023, § 337, та *«Валенса проти Польщі» (Wałęsa v. Poland)*, 2023, §§ 168–176). У справі *«Сурен Антонян проти Вірменії» (Suren Antonyan v. Armenia)*, 2025, Суд зазначив, що Вища судова рада (діючи як суд у дисциплінарній справі проти заявника), де судді, обрані своїми колегами, складають рівно половину членів, відповідає мінімальним європейським стандартам за умови, що призначення парламентом членів Ради, які не є суддями, супроводжується достатніми гарантіями (кваліфікована більшість для їх обрання, суворі критерії відповідності), і такі члени користуються іншими гарантіями (тривалість мандата, незмінюваність, соціальні гарантії, відсутність ієрархічної підпорядкованості тощо) — див. §§ 105–118.
- Присутність Генерального прокурора у складі органу, який відповідає за призначення, дисциплінарну відповідальність та звільнення суддів, створює ризик того, що судді не діятимуть безсторонньо, або що Генеральний прокурор не діятиме неупереджено стосовно тих суддів, чиї рішення він не схвалює (*«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, 2013, § 114; *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], 2018, §§ 68-70; *«Катана проти Республіки Молдова» (Catană v. the Republic of Moldova)*, 2023, § 76).

- Присутність, навіть у суто пасивній ролі, представника уряду в органі, який уповноважений накладати дисциплінарні стягнення на суддів, сама по собі є дуже проблематичною з точки зору вимог статті 6 Конвенції, і зокрема вимоги щодо незалежності дисциплінарного органу (*«Катана проти Республіки Молдова» (Catană v. the Republic of Moldova)*, 2023, § 75 щодо присутності Міністра юстиції як *ex officio* члена Вищої ради магістратури (ВРМ); див. також процес відбору професорів права, які обираються парламентом для призначення до ВРМ, §§ 79-82).
- Втручання парламенту в дисциплінарне провадження може сприяти політизації процедури та «посилити її невідповідність принципу розподілу влади» (*«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, 2013, § 118).
- Незалежність і безсторонність судової гілки влади можуть піддаватися сумнівам, коли судді, які здійснюють перегляд рішень дисциплінарного органу, перебувають під юрисдикцією цього ж органу і можуть самі стати об'єктами дисциплінарного провадження (порівняйте *«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, 2013, § 130; *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], 2018, § 79 та *«Рамос Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії» (Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal)* [ВП], 2018, §§ 157–164).
- Попередня участь члена дисциплінарного органу в попередній перевірці стосовно судді може викликати об'єктивний сумнів у його безсторонності, коли він згодом бере участь в ухваленні рішення по суті справи (*«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], 2018, § 71 та наведені в ньому посилання). Безсторонність також може бути законно піддана сумніву у випадках, коли особа, яка ініціює дисциплінарне провадження проти судді, має тісні зв'язки з одним із суддів дисциплінарного органу, зокрема з його Головою: див. *«Сурен Антонян проти Вірменії» (Suren Antonyan v. Armenia)*, 2025, де Суд встановив порушення пункту 1 статті 6 Конвенції через те, що міністр юстиції, який ініціював провадження проти судді, був близьким другом і колишнім колегою Голови Вищої судової ради, де розглядалася дисциплінарна справа, а також через те, що їхні родини мали спільні фінансові інтереси, а національні суди не надали належної оцінки цим аргументам (§§ 135–143).
- Суд підкреслив важливість безсторонності в межах люстраційної процедури стосовно Голови Конституційного Суду з огляду на висловлювання Прем'єр-міністра, які були зроблені під час розгляду справи (*«Івановський проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (Ivanovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, 2014, §§ 145-150).
- У контексті дисциплінарних справ теоретичний ризик того, що судді, які розглядають справи, самі все ще підпадають під дію низки дисциплінарних правил, не є сам по собі достатньою підставою для встановлення порушення вимоги безсторонності (*«Рамос Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії» (Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal)* [ВП], 2018, § 163).
- Суд нагадав, що спосіб розподілу справ у суді, в принципі, належить до меж свободи розсуду Держави. Так, незастосування системи випадкового визначення всіх членів судових колегій не було достатньою підставою для висновку про те, що дисциплінарне провадження стосовно заявниці не відповідало вимогам незалежності та безсторонності, встановленим статтею 6 Конвенції (*«Мірослава Тодорова проти Болгарії» (Miroslava Todorova v. Bulgaria)*, 2021, § 120; див. також *«Барбалате проти Румунії» (Barbălată v. Romania)* (ухв.), 2025, §§ 88–95).
- Заявником у справі *«Врубель проти Польщі» (Wróbel v. Poland)* (ухв.), 2025, був суддя, чия справа (щодо стверджуваної недбалості з його боку при виконанні службових обов'язків) спочатку розглядалася колишньою Дисциплінарною палатою, яка, як встановив Суд, не була незалежним «судом, встановленим законом» (див. *«Речкович*

проти Польщі» (Reczkowicz v. Poland), 2021). Беручи до уваги нещодавні позитивні законодавчі зміни, які призвели до ліквідації Дисциплінарної палати, Суд виснував, що скарги заявника були передчасними, оскільки провадження у його справі все ще тривало у вже новоствореній Палаті професійної відповідальності Верховного Суду (§§ 43-52).

- У справі *«Мановська та інші проти Польщі» (Manowska and Others v. Poland)* (ухв.), 2025, заявники були серед тих суддів, яких Президент Польщі призначив на вищі посади після судової реформи 2016 року. У 2021 році Вищий адміністративний суд (ВАС) ухвалив рішення (за зверненням іншого судді, якому було відмовлено у підвищенні — див. справу *«Садомський проти Польщі» (Sadomski v. Poland)*, 2025), в якій *de facto* визнав, що призначення заявників, що здійснювалися за новими правилами, були недійсними. Заявники стверджували, що це рішення зашкодило їхній репутації і вони не мали можливості брати участь у провадженні. Суд зазначив, що весь процес їхнього призначення від самого початку був предметом інтенсивних публічних дебатів і суперечок, і що вирішення цього правового спору ВАС у 2021 році не вплинуло на їхню репутацію. Щодо іншого права, на яке покликався заявник, а саме щодо права працювати на конкретних посадах, Суд, по-перше, встановив, що такого права в національному правопорядку не існує. Навіть якби воно існувало, продовжив Суд, оскаржуване провадження не мало «безпосередньо вирішального» впливу на це право, оскільки ВАС не ухвалив рішення про звільнення заявників, хоча й визнав, що весь процес їхнього призначення був юридично неправильним. Суд виснував, що скарги заявників були несумісними за критерієм *ratione materiae* з положеннями Конвенції.

Подальші процесуальні вимоги:

- З огляду на важливу роль, яку відіграють судді у забезпеченні конвенційних прав, важливим є існування процесуальних гарантій для забезпечення того, щоб їхня судова автономія не була поставлена під загрозу через неналежний зовнішній або внутрішній вплив. Також під загрозою знаходиться довіра громадськості до функціонування судової влади (*«Більген проти Туреччини» (Bilgen v. Turkey)*, 2021, § 96).
- Члени судової влади, як й інші громадяни, повинні користуватися захистом від свавілля з боку законодавчої та виконавчої влади; лише нагляд незалежного судового органу за законністю такого заходу, як звільнення з посади, здатний забезпечити ефективність відповідного захисту (*«Грзєда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, § 327 та § 347, див. також § 264).
- Хоча Суд не вважає за доцільне вказувати, якою саме має бути тривалість строку давності для накладення дисциплінарних стягнень, він вважає, що відсутність будь-яких часових обмежень у провадженні щодо звільнення судді за «порушення присяги» є серйозною загрозою для принципу правової визначеності (*«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, 2013, § 139).
- До завдань Суду не належить висловлення позиції щодо доцільності вибору, зробленого спеціально уповноваженим органом для призначення або кар'єрного зростання суддів, або щодо критеріїв, які слід враховувати, за умови, що процедура відбору містила достатні процесуальні гарантії *«Цанова-Гечева проти Болгарії» (Tsanova-Gecheva v. Bulgaria)*, 2015, §§ 100–104, щодо призначення Вищою судовою радою Голови суду; див. також *«Гловелі проти Грузії» (Gloveli v. Georgia)*, 2022, § 59). Процедура призначення суддів може порушувати право на «суд, встановлений законом» (*«Ющишин проти Польщі» (Juszczyszyn v. Poland)*, 2022, §§ 193–210 та 279; *«Беснік Кані проти Албанії» (Besnik Cani v. Albania)*, 2022, §§ 83–93 та 113). Зокрема, вимоги до кандидатів на посаду судді вважаються основоположними правилами,

порушення яких підриває мету та ефективність вимоги щодо «суду, встановленого законом» (§ 99). Крім того, Суд зауважив, що право члена судової влади на захист від свавільного переведення або призначення підтверджується міжнародними нормами як наслідок судової незалежності («*Більген проти Туреччини*» (*Bilgen v. Turkey*), 2021, § 63).

- Перегляд рішення про накладення дисциплінарного стягнення відрізняється від перегляду адміністративного рішення, яке не містить такого карального елемента. Як наслідок, судовий перегляд має відповідати дисциплінарному характеру відповідного рішення. Це міркування є ще більш актуальним для дисциплінарних проваджень щодо суддів, які повинні користуватися повагою, необхідною для виконання своїх обов'язків. Коли Держава-член ініціює таке дисциплінарне провадження, довіра громадськості до функціонування та незалежності судової влади ставиться під загрозу; у демократичній Державі ця довіра гарантує саме існування верховенства права («*Рамос Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії*» (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal*) [ВП], 2018, §§ 196, 200, 203 та 214; «*Котора проти Румунії*» (*Cotora v. Romania*), 2023, §§ 46–56, щодо обсягу перегляду самого покарання — § 55).
- З огляду на чільне місце, яке судді та прокурори займають серед державних органів у демократичному суспільстві, а також на зростаюче значення, що надається розподілу влади та необхідності забезпечення незалежності системи правосуддя, Суд повинен приділяти особливу увагу захисту суддів, коли він розглядає дисциплінарні провадження проти них у світлі положень Конвенції («*Емінагаоглу проти Туреччини*» (*Eminağaoğlu v. Turkey*), 2021, § 76; приклад дисциплінарного провадження, що відповідає вимогам Конвенції, див. у справі «*Котора проти Румунії*» (*Cotora v. Romania*)).
- Процесуальні гарантії (наприклад, як ті, що мають бути доступні у випадках звільнення або відсторонення суддів з посади) мають бути доступними й тоді, коли суддю відстороняють з посади члена ради суддів («*Гженда проти Польщі*» (*Grzęda v. Poland*) [ВП], 2022, § 345). У разі створення ради суддів державні органи влади зобов'язані забезпечити її незалежність від виконавчої та законодавчої гілок влади з метою, *inter alia*, захистити добросовісність процесу призначення суддів (*там само*, §§ 307 та 346; «*Ющишин проти Польщі*» (*Juszczyszyn v. Poland*), 2022, § 205).
- Притягнення до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з ухваленням судового рішення — навіть початок дисциплінарної перевірки з цього приводу, а також *a fortiori* відкриття кримінального провадження — має розглядатися як винятковий захід і підлягати обмеженому тлумаченню, з огляду на принцип незалежності судової влади («*Ющишин проти Польщі*» (*Juszczyszyn v. Poland*), 2022, § 276; «*Тулея проти Польщі*» (*Tuleya v. Poland*), 2023, § 437; в останній справі Суд розглядав ситуацію в межах кримінального аспекту статті 6 Конвенції). Див. також, *mutatis mutandis*, «*Овчаренко та Колос проти України*» (*Ovcharenko and Kolos v. Ukraine*), 2023, щодо суддів Конституційного Суду та важливості чіткої і передбачуваної правової бази стосовно суддівського імунітету та відповідальності суддів з метою забезпечення судової незалежності (§§ 104–108).
- У контексті процедур перевірки суддів Державам-відповідачам слід надавати більшу гнучкість щодо застосування строків давності, оскільки, на відміну від звичайних дисциплінарних проваджень, такі процедури мають певні особливості. Це відповідає меті відновлення та зміцнення довіри громадськості до системи правосуддя та забезпечення високого рівня добросовісності представників судової влади («*Джоджай проти Албанії*» (*Xhoxhaj v. Albania*), 2021, § 349). Що стосується тягара доведення, Суд вважає, що не є свавільним *per se* те, що тягар доказування перекладався на суддю-відповідача в межах процедури перевірки після того, як дисциплінарний орган надав

попередні результати розслідування та забезпечив доступ до матеріалів справи (§ 352). Див. також *«Севдарі проти Албанії» (Sevdari v. Albania)*, 2022, § 130.

- У випадках, коли рада суддів за результатами дисциплінарного провадження вирішила, що заявник — прокурор — не вчинив жодного дисциплінарного порушення, а лише порушив правила професійної етики, і жодного дисциплінарного стягнення на нього накладено не було, заявник не може стверджувати, що він є потерпілим від порушення статті 6 Конвенції у зв'язку з дисциплінарним провадженням, у якому його було виправдано (*«Амар проти Франції» (Amar v. France)* (ухв.), 2024, §§ 22–26).

Варті уваги приклади

- *«Бака проти Угорщини» (Baka v. Hungary)* [ВП], 2016, §§ 121–122: неможливість для Голови Верховного Суду оскаржити рішення про дострокове припинення його повноважень;
- *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], 2018, §§ 66–82: неможливість заявника отримати незалежний і безсторонній розгляд його справи про звільнення з посади Голови суду;
- *«Рамос Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії» (Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal)* [ВП], 2018, §§ 151–165 та 193–215: відсутність публічного слухання та обмежений обсяг перегляду Верховним Судом рішень Вищої ради суддів у дисциплінарних провадженнях — стверджувана відсутність незалежності та безсторонності Верховного Суду через подвійну роль його Голови та кар'єру його суддів, пов'язану з Вищою радою суддів;
- *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], 2022, §§ 344–350: дострокове припинення повноважень діючого судді як члена Національної ради судочинства та відсутність судового перегляду;
- *«Тулея проти Польщі» (Tuleya v. Poland)*, 2023, § 337, розглянуто в межах кримінального аспекту статті 6 Конвенції; скасування суддівського імунітету рішенням Дисциплінарної палати Верховного Суду, члени якої були обрані Національною радою судочинства в новому складі, яка перебувала під вирішальним впливом виконавчої та законодавчої влади (див. також *«Валенса проти Польщі» (Wałęsa v. Poland)*, 2023, хоча і не в контексті справи, яка була ініційована суддею, а за скаргою звичайного учасника судового процесу на відсутність незалежності у Палати з надзвичайного контролю та громадських справ Верховного Суду, §§ 168–176);
- *«Г. проти Фінляндії» (G. v. Finland)*, 2009, § 34: перша справа, у якій Суд застосував критерії *Ескелінена* у трудовому спорі стосовно судді;
- *«Олуїч проти Хорватії» (Olujić v. Croatia)*, 2009, §§ 31–43: перша справа, в якій Суд застосував критерії *Ескелінена* щодо дисциплінарного провадження стосовно судді (див. також *«Гарабін проти Словаччини» (Harabin v. Slovakia)*, 2012, §§ 118–123). В обох справах: незалежний і безсторонній суд, роль Конституційного Суду;
- *«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, 2013: структурні недоліки системи дисциплінарної відповідальності суддів (§ 117); відсутність строку давності для накладення дисциплінарного стягнення на суддів (§ 139); зловживання системою електронного голосування у Парламенті під час ухвалення рішення про звільнення судді (§ 145); склад палати, що розглядала справу заявника, визначений суддею, термін повноважень якого на посаді Голови суду закінчився (§§ 154–156);
- *«Ді Джованні проти Італії» (Di Giovanni v. Italy)*, 2013, § 58: дисциплінарне попередження судді за невиконання обов'язку щодо прояву поваги та розсудливості (склад дисциплінарної палати Національної ради суддів було визнано таким, що відповідає вимогам пункту 1 статті 6 Конвенції);

- *«Попоскі та Дума проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (Poposki and Duma v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, 2016, §§ 48-49: безсторонність дисциплінарного органу, коли лише один із його п'ятнадцяти членів проводив попередню перевірку, а згодом брав участь в ухваленні рішень про звільнення заявників з посад;
- *«Стуруа проти Грузії» (Sturua v. Georgia)*, 2017, § 35: дисциплінарне провадження – половина складу судової колегії, яка розглядала справу в апеляційній інстанції, включно з Головою суду, раніше брала участь у розгляді справи в суді першої інстанції, який ухвалив рішення про звільнення заявника з посади Голови районного суду;
- *«Каменос проти Кіпру» (Katenos v. Cyprus)*, 2017, §§ 107-108: специфічна ситуація, коли дисциплінарне провадження розпочинається та розглядається одним і тим же органом / плутанина між функціями пред'явлення обвинувачення та вирішення справи по суті (див. також §§ 106–109); мета щодо запобігання атмосфері ворожості та конфронтації не може виключати об'єктивних сумнівів щодо безсторонності дисциплінарного органу;
- *«Кевеші проти Румунії» (Kövesi v. Romania)*, 2020, §§ 152-158: нездатність головного прокурора ефективно оскаржити передчасне звільнення з посади;
- *«Камелія Богдан проти Румунії» (Camelia Bogdan v. Romania)*, 2020, §§ 70-79: неможливість судді оскаржити автоматичне відсторонення від посади з припиненням виплати заробітної плати на час розгляду її апеляційної скарги на рішення про звільнення з посади судді (див. також *«Палуда проти Словаччини» (Paluda v. Slovakia)*, 2017, §§ 41-55);
- *«Джоджай проти Албанії» (Xhoxhaj v. Albania)*, 2021, §§ 280-353: звільнення судді внаслідок процедури перевірки у світлі проведеної в Албанії судової реформи, яка характеризувалася надзвичайним і *sui generis* характером;
- *«Більген проти Туреччини» (Bilgen v. Turkey)*, 2021, § 97: неможливість судді оскаржити в судовому порядку рішення про його переведення до судового округу нижчого рівня;
- *«Емінагаоглу проти Туреччини» (Eminağaoğlu v. Turkey)*, 2021, §§ 95-105: дисциплінарне стягнення, накладене на суддю за порушення професійних обов'язків, яке не було переглянуто звичайним судом або іншим органом, що здійснює судові функції;
- *«Донев проти Болгарії» (Donev v. Bulgaria)*, 2021, §§ 87-105: провадження, що призвело до звільнення судді, який обвинувачувався у вчиненні дисциплінарних порушень;
- *«Долінська-Фіцек та Озімек проти Польщі» (Dolińska-Ficek and Ozimek v. Poland)*, 2021, §§ 272 тощо: явні порушення при призначенні суддів до новоствореної Палати з надзвичайного контролю та громадських справ Верховного Суду, яка розглядала апеляційні скарги суддів-заявників (застосування принципів *Гудмундура* («*Guidmundur principles*»)) щодо «суду, встановленого законом»;
- *«Гловелі проти Грузії» (Gloveli v. Georgia)*, 2022, §§ 43-53 and 58-60: неможливість кандидата на посаду судді оскаржити в судовому порядку рішення про відмову в призначенні на посаду судді;
- *«Беснік Кані проти Албанії» (Besnik Cani v. Albania)*, 2022, §§ 115-116: явне порушення національного законодавства, що негативно вплинуло на процедуру призначення судді, яка у подальшому входила до складу колегії суддів, яка перевірила та звільнила прокурора з посади, без ефективного судового перегляду та засобів захисту на національному рівні;

розрізняла просту помилку, допущену добросовісно, та навмисне недобросовісне неправильне тлумачення правової норми суддею, як у випадку заявників. Як досвідчені судді, що спеціалізуються на кримінальному праві, заявники повинні були передбачити наслідки своїх дій, відповідні положення національного кримінального права були достатньо чіткими, а тлумачення, надане національними судами, було розумним і відповідало суті правопорушення (§§ 129 – 148).

Стаття 8:

- *«Озпинар проти Туреччини» (Özpinar v. Turkey)*, 2010: усунення особи з посади судді з причин, частково пов'язаних із її приватним життям, а також загроза її репутації (застосовність, § 48, і процесуальні вимоги, §§ 76–78, порушення статті 8 Конвенції);
- *«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, 2013: звільнення за «порушення присяги» (порушення: втручання, що не відповідало закону (§§ 160–187, порушення статті 8 Конвенції) (див. також *«Куликов та інші проти України» (Kulykov and Others v. Ukraine)*, 2017, § 138);
- *«Івановський проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (Ivanovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, 2014: усунення Голови Конституційного Суду з державної посади в результаті люстраційної процедури (§§ 176–188, порушення статті 8 Конвенції);
- *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], 2018: звільнення заявника з посади Голови суду (§§ 127–134, неприйнятна *ratione materiae*: негативні наслідки звільнення для його приватного життя не досягли порогу серйозності для застосування статті 8 Конвенції). Широкий огляд судової практики та нових принципів щодо сфери дії статті 8 Конвенції у трудових спорах, зокрема щодо суддів (§§ 113–117);
- *«Дж. Б. та інші проти Угорщини» (J.B. and Others v. Hungary)* (ухв.), 2018: звільнення суддів і прокурорів у зв'язку зі зниженням віку виходу на пенсію (неприйнятна *ratione materiae*, застосування висновків у справі щодо *Денісова* [ВП]);
- *«Тасев проти Північної Македонії» (Tasev v. North Macedonia)*, 2019: відмова зареєструвати зміну етнічної приналежності кандидата, яку він назвав під час виборів суддів, без передбачуваної правової підстави (§§ 37–41, порушення статті 8 Конвенції);
- *«Камелія Богдан проти Румунії» (Camelia Bogdan v. Romania)*, 2020: відсторонення від посади судді з припиненням виплати заробітної плати (§§ 83–92, застосування підходу, що ґрунтується на наслідках, викладеного у справі щодо *Денісова* [ВП] — рівень порогу не досягнуто, неприйнятна *ratione materiae*);
- *«Де Карвальо Бассо проти Португалії» (De Carvalho Basso v. Portugal)* (ухв.), 2021: позови про захист честі й гідності та кримінальні скарги щодо суддів, в яких стверджувалось, що вмотивоване рішення містило вислови, які становили особисту образу (§§ 58–61, неприйнятна *ratione materiae*);
- *«Джоджай проти Албанії» (Xhoxhaj v. Albania)*, 2021: звільнення судді внаслідок процедури перевірки у світлі проведеної в Албанії судової реформи, яка характеризувалася надзвичайним і *sui generis* характером (§§ 402–414, відсутність порушення статті 8 Конвенції);
- *«Емінагаоглу проти Туреччини» (Eminağaoğlu v. Turkey)*, 2021: використання в дисциплінарному провадженні записів телефонних розмов заявника, які були перехоплені під час кримінального провадження щодо нього (§§ 160–161, порушення статті 8 Конвенції);

- *«Самсін проти України» (Samsin v. Ukraine)*, 2021: звільнення та застосування заходів законодавчої люстрації до колишнього судді Верховного Суду (застосовність, §§ 39–44 та 50–58, порушення статті 8 Конвенції);
- *«Гуменюк та інші проти України» (Gumenyuk and Others v. Ukraine)*, 2021: незаконне перешкоджання колишнім суддям Верховного Суду здійснювати суддівські функції після законодавчої реформи (застосовність, §§ 88 та 100, порушення статті 8 Конвенції); див. також *«Головчук проти України» (Golovchuk v. Ukraine)*, 2025, де суд, у якому працював заявник, був ліквідований внаслідок законодавчої реформи; хоча заявник мав право на переведення, протягом багатьох років органи влади так і не зробили цього через системне порушення функціонування системи призначення на посаду судді в Україні (див. §§ 29–32 щодо застосовності та §§ 35–43 щодо порушення вимоги «законності» статті 8 Конвенції);
- *«Донев проти Болгарії» (Donev v. Bulgaria)*, 2021: звільнення заявника за порушення низки правил та обов'язків, пов'язаних із виконанням функцій судді та Голови суду (§§ 116–122, неприйнятна, явно необґрунтована);
- *«М. Д. та інші проти Іспанії» (M.D. and Others v. Spain)*, 2022: складання поліцією звіту про суддів, які підписали маніфест щодо права каталонського народу на самовизначення, та недостатнє розслідування витоків їхніх персональних даних у ЗМІ (§§ 61–71, порушення статті 8 Конвенції);
- *«Ющишин проти Польщі» (Juszczyszyn v. Poland)*, 2022: непередбачуване відсторонення судді від посади у зв'язку з ухваленням ним судового рішення, що ґрунтувалося на явно необґрунтованому застосуванні закону (застосовність, §§ 237 та 279–280, порушення статті 8 Конвенції); відсторонення судді мало на меті переважно покарати його та стримати від перевірки законності призначення суддів за рекомендацією реформованої Національної ради судочинства (§§ 337–338, порушення статті 18 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції);
- *«Севдарі проти Албанії» (Sevdari v. Albania)*, 2022: процедура перевірки, що призвела до звільнення заявниці з посади прокурора через одиначну професійну помилку та несплату її чоловіком податку з невеликої частини його доходу (застосовність, §§ 60–61, 78, 84, 86 та 95, порушення статті 8 Конвенції);
- *«Нікехасані проти Албанії» (Nikëhasani v. Albania)*, 2022: звільнення прокурора та довічна заборона працювати в системі правосуддя через серйозні сумніви щодо її фінансових статків на підставі висновків перевірки (§§ 114 і 117–126, відсутність порушення статті 8 Конвенції);
- *«Овчаренко та Колос проти України» (Ovcharenko and Kolos v. Ukraine)*, 2023: звільнення парламентом суддів Конституційного Суду за судовий висновок зі складного правового питання без чіткого визначення інкримінованого «порушення присяги» та обсягу їхнього функціонального імунітету; відповідальність суддів за їхні судові висновки та суть їхньої судової діяльності; (застосовність, §§ 86 і 91–109, порушення статті 8 Конвенції: вимоги законності та передбачуваності; §§ 131–136, неприйнятна за статтею 18 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції, явно необґрунтована);
- *«Гулієв проти Азербайджану» (Guliyev v. Azerbaijan)*, 2023: звільнення заявника з посади помічника прокурора з посиланням на його стосунки з його колишньою дівчиною на підставі нечітких правових норм щодо службової дисципліни та етики, без встановлення фактичних або релевантних правових підстав, які виправдовували б таке звільнення, та без урахування рішень судів на користь заявника у судових процесах між заявником та його колишньою дівчиною (§ 43, прийнятність: причини звільнення були пов'язані із приватним життям заявника; §§ 52–60: порушення статті 8 Конвенції у зв'язку з незаконністю втручання);

- *«Тулея проти Польщі» (Tuleya v. Poland)*, 2023: відкриття попереднього дисциплінарного розслідування щодо процесуального рішення, ухваленого суддею (звернення до Суду ЄС про попереднє рішення), суперечило праву ЄС, яке дозволяє такі звернення (§ 438); зняття імунітету від кримінального переслідування та подальше відсторонення судді від посади не були передбачуваними (§ 453) і були санкціоновані органом, який не мав статусу «суду», що суперечить вимогам національного законодавства (§§ 442–443, порушення статті 8 Конвенції);
- *«Гюлумян та інші проти Вірменії» (Gyulumyan and Others v. Armenia)* (ухв.), 2023: дострокове припинення повноважень суддів Конституційного Суду внаслідок внесення змін до Конституції: стаття 8 Конвенції не є застосовною, оскільки припинення повноважень заявників не було пов'язане з їхнім приватним життям, а вплив цього заходу на їхнє приватне життя не перевищив поріг серйозності, необхідний для застосування статті 8 Конвенції (§§ 89–95);
- *«Пенгезов проти Болгарії» (Pengezov v. Bulgaria)*, 2023: заявник – суддя – був відсторонений від посади після притягнення його до кримінальної відповідальності за службові правопорушення. Наслідки цього заходу були достатньо серйозними, щоб вплинути на його приватне життя: виплата заробітної плати була припинена, при цьому заявнику було заборонено займатися будь-якою оплачуваною діяльністю, він не мав змоги розвивати свою професійну кар'єру, а його репутація постраждала: стаття 8 Конвенції є застосовною (§§ 66–72). Щодо суті справи, заявнику не було надано жодних процесуальних гарантій у провадженні перед радою суддів, а обсяг судового перегляду був обмеженим. Відсторонення мало серйозні наслідки, не було обмежене в часі та тривало сім років: порушення статті 8 Конвенції (§§ 82–88);
- *«Барбелате проти Румунії» (Barbălată v. Romania)* (ухв.), 2025: заявниця, суддя, була засуджена за витік конфіденційної інформації корумпованій посадовій особі. Заявниця стверджувала, що її засудження ґрунтувалося на рішенні суду про надання дозволу на прослуховування телефонних розмов щодо іншої особи, П., і що такий дозвіл не був сформульований з достатньою точністю. Запис розмови заявниці з П. був використаний як доказ у кримінальному провадженні проти неї. Суд зауважив, що дозвіл на прослуховування був виданий законно і забезпечив достатню правову підставу для застосування такого заходу, а сама операція мала законну мету і була необхідною (§§ 119–126).

Стаття 10:³

- *«Віллі проти Ліхтенштейну» (Wille v. Liechtenstein)* [ВП], 1999: лист, надісланий заявнику (Голові Адміністративного суду Ліхтенштейну) Принцом Ліхтенштейну, в якому повідомлялося про намір останнього не призначати заявника повторно на державну посаду, був «доганою за попередню реалізацію заявником свого права на свободу вираження поглядів» (§ 50, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Бака проти Угорщини» (Baka v. Hungary)* [ВП], 2016: дострокове припинення повноважень Голови Верховного Суду після його публічних заяв із критикою законодавчих реформ, що стосуються судової системи (§§ 140 та 172–174, порушення статті 10 Конвенції — див. також процесуальний аспект статті 10 Конвенції);
- *«Піткєвіч проти Росії» (Pitkevich v. Russia)* (ухв.), 2001: суддю звільнено за стверджуване зловживання своїм службовим становищем для здійснення прозелітизму (неприйнятна, явно необґрунтована);

³ Стосується лише ситуацій, коли суддю було притягнуто до дисциплінарної відповідальності за висловлювання під час перебування на посаді.

- *«Албайрак проти Туреччини» (Albayrak v. Turkey)*, 2008: накладення дисциплінарного стягнення на суддю, який переглядав ЗМІ, що були пов'язані з РПК (Робітничою партією Курдистану) (§§ 45–46, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Каясу проти Туреччини» (Kayasu v. Turkey)*, 2008: засудження заявника та звільнення з посади прокурора за зловживання службовим становищем та образу збройних сил (§ 107, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Кудешкіна проти Росії» (Kudeshkina v. Russia)*, 2009: звільнення з посади судді за висловлення критичних зауважень щодо судової системи (§§ 95–98, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Тості проти Італії» (Tosti v. Italy)* (ухв.), 2009: переведення судді після співбесіди (неприйнятна, явно необґрунтована);
- *«Гарабін проти Словаччини» (Harabin v. Slovakia)*, 2012: Голова Верховного Суду визнаний винним у вчиненні дисциплінарного порушення через невиконання ним вимог аудиту – дисциплінарного проступку, який не був пов'язаний із заявами чи поглядами заявника, висловленими в контексті публічних дебатів або в ЗМІ (§§ 151–152, неприйнятна, явно необґрунтована);
- *«Ді Джованні проти Італії» (Di Giovanni v. Italy)*, 2013: дисциплінарне попередження судді за невиконання свого обов'язку щодо прояву поваги та розсудливості внаслідок її заяв у інтерв'ю в газеті (§ 58, відсутність порушення статті 10 Конвенції — див. посилання в тексті);
- *«Бріск проти Румунії» (Brisic v. Romania)*, 2018: накладення дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення особи з посади головного прокурора за передачу в пресу інформації щодо незавершених кримінальних проваджень. Заявник зробив оскаржувані заяви в контексті виконання своїх обов'язків як співробітника, призначеного для надання інформації пресі про розслідування, котрі привернули увагу ЗМІ (§§ 124–125, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Кевеші проти Румунії» (Kövesi v. Romania)*, 2020: дострокове припинення повноважень головного прокурора після її критичних висловлювань щодо законодавчих реформ (§§ 196–199 і 204–212, порушення статті 10 Конвенції: втручання не переслідувало «легітимної мети» і також не було «необхідним у демократичному суспільстві» з огляду, серед іншого, на особливу важливість посади, яку обіймав заявник, і принцип незалежності прокурорів; див. також § 210 щодо зв'язку між статтею 6 і процесуальним аспектом статті 10 Конвенції);
- *«Горайнова проти України» (Goryaynova v. Ukraine)*, 2020: накладення дисциплінарного стягнення та звільнення прокурора з посади після публікації нею в Інтернеті відкритого листа до Генеральної прокуратури України, в якому вона критикувала органи прокуратури в контексті стверджуваної корупції (§§ 54–67, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Паніоглу проти Румунії» (Panioglu v. Romania)*, 2020: застосування до судді покарання за порушення кодексу поведінки через публікацію необґрунтованих тверджень, що ставили під сумнів моральну та професійну добросесність його колеги-судді (§§ 111–126, відсутність порушення статті 10 Конвенції);
- *«Емінагаоглу проти Туреччини» (Eminağaoğlu v. Turkey)*, 2021: дисциплінарне стягнення, накладене на заявника через його заяви та критику, які він висловив у ЗМІ щодо певних резонансних судових справ (§§ 121–153, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Мірослава Тодорова проти Болгарії» (Miroslava Todorova v. Bulgaria)*, 2021: дисциплінарне провадження та санкції щодо судді – голови асоціації суддів у відповідь на її критику Вищої судової ради та виконавчої гілки влади (§§ 157–164 та 173–181,

порушення статті 10 Конвенції; див. також §§ 203–214 щодо порушення статті 18 у поєднанні зі статтею 10 Конвенції);

- *«Козан проти Туреччини» (Kozan v. Turkey)*, 2022: накладення дисциплінарного стягнення на чинного суддю за те, що він опублікував у приватній (закрита для широкого загалу) групі у Facebook статтю, яка критикувала певні рішення Вищої ради суддів і прокурорів, не опублікувавши при цьому жодного власного коментаря (§§ 52–70, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Журек проти Польщі» (Żurek v. Poland)*, 2022: ряд заходів, вжитих проти діючого судді-члена ради суддів та її речника, після висловлених офіційно та публічно критичних поглядів щодо законодавчих реформ, які впливають на судову систему та її функціонування (§§ 205–213 і 220–229, порушення статті 10 Конвенції — застосування принципів, викладених у справі *«Бака проти Угорщини» (Baka v. Hungary)* [ВП], 2016);
- *«М. Д. та інші проти Іспанії» (M.D. and Others v. Spain)*, 2022: були розпочаті дисциплінарні провадження щодо двадцяти діючих суддів внаслідок підписання ними маніфесту за право каталонського народу на самовизначення; скарга на суддів була подана профспілкою, але жодних санкцій не було застосовано (§§ 83–91, неприйнятна, явно необґрунтована);
- *«Мнацакянн проти Вірменії» (Mnatsakanyan v. Armenia)*, 2022: звільнення заявника з посади судді виключно на підставі виконання ним своїх функцій (§§ 71–74, неприйнятна за критерієм *ratione materiae*);
- *«Сарісу Пехліван проти Туреччини» (Sarisu Pehlivan v. Türkiye)*, 2023: накладення дисциплінарного стягнення на суддю-заявницю після публікації інтерв'ю, в якому містилася критика конституційної реформи, що впливала *inter alia* на незалежність Ради суддів і прокурорів (CJP): дисциплінарний орган (ця ж CJP) не зміг чітко вказати на заяви, які, як стверджувалося, зашкодили престижу судової влади; водночас CJP одночасно виступала як обвинувачем, так і суддею у цій справі, а проти її рішення не було передбачено засобів правового захисту (§§ 49-50, порушення статті 10 Конвенції);
- *«Тулея проти Польщі» (Tuleya v. Poland)*, 2023: заявник-суддя, який був активним критиком судової реформи, змушений був пройти через кілька дисциплінарних розслідувань, які не відповідали мінімальним процесуальним гарантіям і становили форму тиску на суддю (§§ 49-50, порушення статті 10 Конвенції). Крім того, проти заявника було розпочато кримінальне провадження, і він був відсторонений від виконання обов'язків суддів: це було прихованою санкцією за здійснення заявником свого права на свободу вираження поглядів. Ці заходи були застосовані Дисциплінарною палатою Верховного суду Польщі— органом, який не може вважатися «судом», що суперечило національному законодавству; крім того, вони мали на меті не підтримання авторитету та безсторонності судової влади, а були спрямовані на те, щоб залякати або навіть змусити заявника мовчати, а отже, не переслідували законної мети (§§ 539 та 545, порушення статті 10 Конвенції).

Стаття 11:

- *«Маестрі проти Італії» (Maestri v. Italy)* [ВП], 2004: накладення дисциплінарного стягнення на суддю через його приналежність до масонів (§§ 30–42, порушення статті 11 Конвенції).

Стаття 14:

- *«Бакрадзе проти Грузії» (Bakradze v. Georgia)*, 2024: заявниці, яка була головою громадської організації, що складалася із суддів та критикувала політику Вищої ради юстиції (ВРЮ), було відмовлено у просуванні по службі після співбесіди, під час якої

основна увага була зосереджена на її громадській діяльності та критиці ВРЮ: Суд встановив, що заявниця об'єктивно довела наявність ознак *prima facie* дискримінації на підставі її профспілкової діяльності; тягар доказування було перекладено на ВРЮ, яка мала надати переконливе обґрунтування такого ставлення до кандидатури заявниці на просування, проте не змогла цього зробити (§ 84, порушення статті 14 у поєднанні зі статтями 10 та 11 Конвенції).

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції:

- [«Денісов проти України» \(Denisov v. Ukraine\)](#) [ВП], 2018: звільнення та майнові права (§ 137, неприйнятна *ratione materiae*);
- [«Анжеліка Шімайтієне проти Литви» \(Anželika Šimaitiene v. Lithuania\)](#), 2020: відмова компенсувати судді невиплачену заробітну плату за період відсторонення від посади (§§ 110–116, порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції);
- [«Ющишин проти Польщі» \(Juszczyszyn v. Poland\)](#), 2022: зменшення на 40 % заробітної плати заявника на час його відсторонення від посади судді (§§ 344–345, неприйнятна *ratione materiae*);
- [«Кубат та інші проти Чеської Республіки» \(Kubát and Others v. the Czech Republic\)](#), 2023: відмова у ретроактивній виплаті різниці в заробітній платі суддів, яку було зменшено під час фінансової кризи 2011-2014 років, але відповідні законодавчі положення були визнані неконституційними і скасовані Конституційним Судом лише *pro futuro* (§§ 89-92, відсутність порушення).

Подальші посилання

Документи Ради Європи:

- [Рекомендація СМ/Рес \(2010\) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки \(2010\)](#)
- [Європейська Хартія про статус суддів \(1998\)](#)
- [План дій Ради Європи щодо посилення незалежності та неупередженості судової влади \(2016\)](#)
- [Довідка для судового семінару ЄСПЛ 2018 року: Авторитет судової влади](#)

Консультативна рада європейських прокурорів (КРЕП) / Консультативна рада європейських суддів (КРЕС)

- [Висновки Консультативної ради європейських суддів \(КРЕС\)](#)
- [Велика Хартія суддів \(Основоположні принципи\), прийняті КРЕС \(2010\)](#)

Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія)

- [Доповідь щодо призначення суддів \(2007\)](#)
- [Звіт щодо незалежності судової системи. Частина 1 - Незалежність суддів](#)
- [Звіт про європейські стандарти незалежності судової системи. Частина 2 - Органи прокуратури](#)
- [Збірники документів Венеціанської Комісії щодо судів, суддів і прокурорів \(не цитуються як такі, але містять посилання на відповідні висновки та звіти\)](#)
- [Висновки Венеціанської Комісії](#)

Європейська комісія з ефективності правосуддя (СЕПЕJ)

Документи ООН:

- [Основні принципи незалежності судових органів](#) (схвалені Резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року)
- [Загальний коментар № 32](#) Комітету ООН з прав людини до статті 14: Право на рівність перед судами та органами правосуддя і на справедливий судовий розгляд, §§ 17 тощо.

Міжамериканський суд з прав людини:

- [«Верховний Суд \(Кінтана Коельйо та ін. \(Quintana Coello et al.\)\) проти Еквадору»](#), 23 серпня 2013 року, §§ 144-145, 147-148 та 150-155
- [Конституційний Суд \(Камба Кампос та ін. \(Camba Campos et al.\)\) проти Еквадору](#), 28 серпня 2013 року, §§ 188-199
- [«Лопес Лоне та інші проти Гондурасу» \(López Lone et al. v. Honduras\)](#), 5 жовтня 2015 року, §§ 190-202 та 239-240

КЛЮЧОВІ ПОСИЛАННЯ ІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Провідні справи:

- *«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, № 21722/11, 9 січня 2013 року (порушення пункту 1 статті 6 та статті 8 Конвенції; немає окремого питання за статтею 13 Конвенції);
- *«Бака проти Угорщини» (Baka v. Hungary)* [ВП], № 20261/12, 23 червня 2016 року (порушення пункту 1 статті 6 і статті 10 Конвенції; немає окремого питання за статтями 13 і 14 Конвенції);
- *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], № 76639/11, 25 вересня 2018 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції; неприйнятна – *ratione materiae* за статтею 8 Конвенції і статтею 1 Першого протоколу до Конвенції);
- *«Рамос Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії» (Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal)* [ВП], №№ 55391/13 та 2 інші, § 120, 6 листопада 2018 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції; неприйнятна – *ratione materiae* у кримінальному аспекті);
- *«Гудмундур Андрі Астрадссон проти Ісландії» (Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland)* [ВП], № 26374/18, 1 грудня 2020 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, хоча й у справі, яка не була ініційована суддею);
- *«Гженда проти Польщі» (Grzęda v. Poland)* [ВП], № 43572/18, 15 березня 2022 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції).

Інші справи за пунктом 1 статті 6 Конвенції (цивільний аспект):

- *«Ернст та інші проти Бельгії» (Ernst and Others v. Belgium)*, № 33400/96, 15 липня 2003 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Петрова та Чорнобривець проти України» (Petrova and Chornobryvets v. Ukraine)*, №№ 6360/04 та 16820/04, 15 травня 2008 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Г. проти Фінляндії» (G. v. Finland)*, № 33173/05, 27 січня 2009 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Олуїч проти Хорватії» (Olujić v. Croatia)*, № 22330/05, 5 лютого 2009 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Тості проти Італії» (Tosti v. Italy)* (ухв.), № 27791/06, 12 травня 2009 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- *«Гувейя Гомес Фернандес і Фрейтас е Коста проти Португалії» (Gouveia Gomes Fernandes and Freitas e Costa v. Portugal)* (ухв.), № 1529/08, 26 травня 2009 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- *«Юричич проти Хорватії» (Juričić v. Croatia)*, № 58222/09, 26 липня 2011 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Джиджева-Трендафілова проти Болгарії» (Dzhidzheva-Trendafilova v. Bulgaria)* (ухв.), № 12628/09, 9 жовтня 2012 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- *«Гарабін проти Словаччини» (Harabin v. Slovakia)*, № 58688/11, 20 листопада 2012 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Ді Джованні проти Італії» (Di Giovanni v. Italy)*, № 51160/06, 9 липня 2013 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- *«Смілян Перван проти Хорватії» (Smiljan Pervan v. Croatia)* (ухв.), № 31383/13, 4 березня 2014 року (неприйнятна – *ratione materiae*);

- [«Цанова-Гечева проти Болгарії» \(Tsanova-Gecheva v. Bulgaria\)](#), № 43800/12, 15 вересня 2015 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Попоскі та Дума проти колишньої Югославської Республіки Македонія» \(Poposki and Duma v. the former Yugoslav Republic of Macedonia\)](#), №№ 69916/10 та 36531/11, 7 січня 2016 року (порушення статті 6 Конвенції);
- [«Івановський проти колишньої Югославської Республіки Македонія» \(Ivanovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia\)](#), № 29908/11, 21 січня 2016 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції and Article 8);
- [«Куликов та інші проти України» \(Kulykov and Others v. Ukraine\)](#), №№ 5114/09 та 17 інших, 19 січня 2017 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Стуруа проти Грузії» \(Sturua v. Georgia\)](#), № 45729/05, 28 березня 2017 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Палуда проти Словаччини» \(Paluda v. Slovakia\)](#), № 33392/12, 23 травня 2017 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Каменос проти Кіпру» \(Kamenos v. Cyprus\)](#), № 147/07, 31 жовтня 2017 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Анжеліка Шімайтієне проти Литви» \(Anželika Šimaitiene v. Lithuania\)](#), № 36093/13, 21 квітня 2020 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- [«Кевеші проти Румунії» \(Kövesi v. Romania\)](#), № 3594/19, 5 травня 2020 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Чівінскайте проти Литви» \(Čivinskaitė v. Lithuania\)](#), № 21218/12, 15 вересня 2020 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Камелія Богдан проти Румунії» \(Camelia Bogdan v. Romania\)](#), № 36889/18, 20 жовтня 2020 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Албукерке Фернандеш проти Португалії» \(Albuquerque Fernandes v. Portugal\)](#), № 50160/13, 12 січня 2021 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Джджхай проти Албанії» \(Xhoxhaj v. Albania\)](#), № 15227/19, 9 лютого 2021 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Емінагаоглу проти Туреччини» \(Eminağaoğlu v. Turkey\)](#), № 76521/12, 9 березня 2021 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Більген проти Туреччини» \(Bilgen v. Turkey\)](#), № 1571/07, 9 березня 2021 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Брода та Бояра проти Польщі» \(Broda and Wojara v. Poland\)](#), №№ 26691/18, 27367/18, 29 червня 2021 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Локіфер проти Бельгії» \(Loquifer v. Belgium\)](#), №№ 79089/13 та 2 інші, 20 липня 2021 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Гуменюк та інші проти України» \(Gumenyuk and Others v. Ukraine\)](#), № 11423/19, 22 липня 2021 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Речкович проти Польщі» \(Reczkowicz v. Poland\)](#), № 43447/19, 22 липня 2021 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, хоча справа не була ініційована суддею);
- [«Мірослава Тодорова проти Болгарії» \(Miroslava Todorova v. Bulgaria\)](#), № 40072/13, 19 жовтня 2021 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- [«Донев проти Болгарії» \(Donev v. Bulgaria\)](#), № 40072/13, 26 жовтня 2021 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);

- *«Долінська-Фіцек та Озімек проти Польщі» (Dolińska-Ficek and Ozimek v. Poland)*, №№ 49868/19 та 57511/19, 8 листопада 2021 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Гловелі проти Грузії» (Gloveli v. Georgia)*, № 18952/18, 7 квітня 2022 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Журек проти Польщі» (Żurek v. Poland)*, № 39650/18, 16 червня 2022 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Беснік Кані проти Албанії» (Besnik Cani v. Albania)*, № 37474/20, 4 жовтня 2022 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Юцишин проти Польщі» (Juszczyszyn v. Poland)*, № 35599/20, 6 жовтня 2022 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Мнацакянян проти Вірменії» (Mnatsakanyan v. Armenia)*, № 2463/12, 6 грудня 2022 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Овчаренко та Колос проти України» (Ovcharenko and Kolos v. Ukraine)*, №№ 27276/15 та 33692/15, 12 січня 2023 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Котора проти Румунії» (Cotora v. Romania)*, № 30745/18, 17 січня 2023 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Катана проти Республіки Молдова» (Catană v. the Republic of Moldova)*, № 43237/13, 21 лютого 2023 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Октай Алкан проти Туреччини» (Oktay Alkan v. Türkiye)*, № 24492/21, 20 червня 2023 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Кубат та інші проти Чеської Республіки» (Kubát and Others v. the Czech Republic)*, №№ 61721/19 та 5 інших, 22 червня 2023 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Лоренцо Брагадо та інші проти Іспанії» (Lorenzo Bragado and Others v. Spain)*, №№ 53193/21 та 5 інших, 22 червня 2023 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Тулея проти Польщі» (Tuleya v. Poland)*, №№ 21181/19 та 51751/20, 6 липня 2023 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції – зважайте на те, що висновки стосуються кримінального аспекту статті);
- *«Давчев проти Болгарії» (Davchev v. Bulgaria)* (ухв.), № 39247/14, 19 вересня 2023 року, (пункт 1 статті 6 Конвенції не застосовний);
- *«Пенгезов проти Болгарії» (Pengezov v. Bulgaria)*, № 66292/14, 10 жовтня 2023 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Паяк та інші проти Польщі» (Pajqk and Others v. Poland)*, № 25226/18, 24 жовтня 2023 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Стояногло проти Республіки Молдова» (Stoianoglo v. the Republic of Moldova)*, № 19371/22, 24 жовтня 2023 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Гюлумян та інші проти Вірменії» (Gyulumyan and Others v. Armenia)* (ухв.), № 25240/20, 21 листопада 2023 року (пункт 1 статті 6 Конвенції не застосовний);
- *«Валенса проти Польщі» (Wałęsa v. Poland)*, № 50849/21, 23 листопада 2023 року, (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, однак у контексті справи, ініційованої не суддею);
- *«Амар проти Франції» (Amar v. France)* (ухв.), № 4028/23, 16 січня 2024 року (відсутність статусу потерпілого у заявника, який був виправданий у дисциплінарному провадженні);
- *«Стиліанідіс проти Кіпру» (Stylianiadis v. Cyprus)* (ухв.), № 24269/18, 16 січня 2024 року (пункт 1 статті 6 Конвенції не застосовний);

- *«Картал проти Туреччини» (Kartal v. Türkiye)*, № 54699/14, 26 березня 2024 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Сьозен проти Туреччини» (Sözen v. Türkiye)*, № 73532/16, 9 квітня 2024 року (порушення пункту 1 статті 6 Конвенції);
- *«Левро проти Монако» (Levrault v. Monaco)* (ухв.), № 47070/20, 9 липня 2024 року (пункт 1 статті 6 Конвенції не застосовний);
- *«Сурен Антонян проти Вірменії» (Suren Antonyan v. Armenia)*, № 20140/23, 23 січня 2025 року (немає порушення статті 6 Конвенції щодо стверджуваної відсутності доступу до суду та незалежності судового органу, але є порушення вимоги безсторонності);
- *«Врубель проти Польщі» (Wróbel v. Poland)* (ухв.), № 6904/22, 25 березня 2025 року (скарги за статтями 6, 8, 10 та 18 Конвенції є передчасними, оскільки справа заявника все ще перебуває на розгляді);
- *«Головчук проти України» (Golovchuk v. Ukraine)*, №№ 16111/19 та 4737/21, 27 березня 2025 року (порушення статті 6 Конвенції);
- *«Мановська та інші проти Польщі» (Manowska and Others v. Poland)* (ухв.), № 51455/21, 1 квітня 2025 року (несумісна *ratione materiae*);
- *«Барбелате проти Румунії» (Barbălată v. Romania)* (ухв.), № 56558/16, 29 квітня 2025 року (явно необґрунтована);
- *«Садомський проти Польщі» (Sadomski v. Poland)*, № 56297/21, 9 травня 2025 року (порушення статті 6 Конвенції).

Справи за статтею 5 Конвенції:

- *«Альпарслан Алтан проти Туреччини» (Alparslan Altan v. Turkey)*, № 12778/17, 16 квітня 2019 року (порушення пункту 1 статті 5 Конвенції);
- *«Баш проти Туреччини» (Baş v. Turkey)*, № 66448/17, 3 березня 2020 року (порушення пунктів 1, 4 статті 5 Конвенції);
- *«Теркан проти Туреччини» (Tercan v. Turkey)*, № 6158/18, 29 червня 2021 року (порушення пунктів 1, 3 статті 5 Конвенції);
- *«Туран та інші проти Туреччини» (Turan and Others v. Turkey)*, №№ 75805/16 та 426 інших, 23 листопада 2021 року (порушення пункту 1 статті 5 Конвенції).

Справи за статтею 7 Конвенції:

- *«Бадеску та інші проти Румунії» (Bădescu and Others v. Romania)*, № 22198/18, 15 квітня 2025 року (відсутність порушення статті 7 Конвенції).

Справи за статтею 8 Конвенції:

- *«Озпинар проти Туреччини» (Özpinar v. Turkey)*, № 20999/04, 19 жовтня 2010 року (порушення статті 8 Конвенції);
- *«Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine)*, № 21722/11, 9 січня 2013 року (порушення статті 8 Конвенції);
- *«Івановський проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (Ivanovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, № 29908/11, 21 січня 2016 року (порушення статті 8 Конвенції);
- *«Куликов та інші проти України» (Kulykov and Others v. Ukraine)*, №№ 5114/09 та 17 інших, 19 січня 2017 року (порушення статті 8 Конвенції);

- [«Денісов проти України» \(Denisov v. Ukraine\)](#) [ВП], № 76639/11, 25 вересня 2018 року (неприйнятна – *ratione materiae* – див. огляд відповідних принципів нової судової практики: §§ 115-117);
- [«Дж. Б. та інші проти Угорщини» \(J.B. and Others v. Hungary\)](#) (ухв.), №№ 45434/12 та 2 інші, 27 листопада 2018 року (неприйнятна – *ratione materiae*);
- [«Тасев проти Північної Македонії» \(Tasev v. North Macedonia\)](#), № 9825/13, §§ 32-33, 16 травня 2019 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Камелія Богдан проти Румунії» \(Camelia Bogdan v. Romania\)](#), № 36889/18, 20 жовтня 2020 року (неприйнятна – *ratione materiae*);
- [«Де Карвальо Бассо проти Португалії» \(De Carvalho Basso v. Portugal\)](#) (ухв.), №№ 73053/14 та 33075/174, 4 лютого 2021 року (неприйнятна *ratione materiae*);
- [«Джоджай проти Албанії» \(Xhoxhaj v. Albania\)](#), № 15227/19, 9 лютого 2021 року (відсутність порушення статті 8 Конвенції);
- [«Емінагаоглу проти Туреччини» \(Eminağaoğlu v. Turkey\)](#), № 76521/12, 9 березня 2021 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Самсін проти України» \(Samsin v. Ukraine\)](#), № 38977/19, 14 жовтня 2021 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Донев проти Болгарії» \(Donev v. Bulgaria\)](#), № 40072/13, 26 жовтня 2021 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- [«М. Д. та інші проти Іспанії» \(M.D. and Others v. Spain\)](#), № 36584/17, 28 червня 2022 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Гуменюк та інші проти України» \(Gumenyuk and Others v. Ukraine\)](#), № 11423/19, 22 липня 2021 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Ющишин проти Польщі» \(Juszczyszyn v. Poland\)](#), № 35599/20, 6 жовтня 2022 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Нікехасані проти Албанії» \(Nikëhasani v. Albania\)](#), № 58997/18, 13 грудня 2022 року (відсутність порушення статті 8 Конвенції);
- [«Севдарі проти Албанії» \(Sevdari v. Albania\)](#), № 40662/19, 13 грудня 2022 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Овчаренко та Колос проти України» \(Ovcharenko and Kolos v. Ukraine\)](#), №№ 27276/15 та 33692/15, 12 січня 2023 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Гулієв проти Азербайджану» \(Guliyev v. Azerbaijan\)](#), № 54588/13, 6 липня 2023 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Тулея проти Польщі» \(Tuleya v. Poland\)](#), №№ 21181/19 та 51751/20, 6 липня 2023 року (порушення статті 8 Конвенції);
- [«Пенгезов проти Болгарії» \(Pengezov v. Bulgaria\)](#), № 66292/14, 10 жовтня 2023 року (стаття 8 Конвенції застосовна, порушення);
- [«Гюлумян та інші проти Вірменії» \(Gyulumyan and Others v. Armenia\)](#) (ухв.), № 25240/20, 21 листопада 2023 року (стаття 8 Конвенції не застосовна);
- [«Головчук проти України» \(Golovchuk v. Ukraine\)](#), №№ 16111/19 та 4737/21, 27 березня 2025 року (стаття 8 Конвенції застосовна, порушення);
- [«Барбалате проти Румунії» \(Barbălată v. Romania\)](#) (ухв.), № 56558/16, 29 квітня 2025 року (неприйнятна – явно необґрунтована).

Справи за статтею 10 Конвенції:

- [«Віллі проти Ліхтенштейну» \(Wille v. Liechtenstein\)](#) [ВП], № 28396/95, 28 жовтня 1999 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Піткєвіч проти Росії» \(Pitkevich v. Russia\)](#) (ухв.), № 47936/99, 8 лютого 2001 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- [«Албайрак проти Туреччини» \(Albayrak v. Turkey\)](#), № 38406/97, 31 січня 2008 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Каясу проти Туреччини» \(Kayasu v. Turkey\)](#), №№ 64119/00 та 76292/01, 13 листопада 2008 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Кудєшкіна проти Росії» \(Kudeshkina v. Russia\)](#), № 29492/05, 26 лютого 2009 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Тості проти Італії» \(Tosti v. Italy\)](#) (ухв.), № 27791/06, 12 травня 2009 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- [«Гарабін проти Словаччини» \(Harabin v. Slovakia\)](#), № 58688/11, 20 листопада 2012 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- [«Ді Джованні проти Італії» \(Di Giovanni v. Italy\)](#), № 51160/06, 9 липня 2013 року (відсутність порушення статті 10 Конвенції);
- [«Бака проти Угорщини» \(Baka v. Hungary\)](#) [ВП], № 20261/12, 23 червня 2016 року (порушення пункту 1 статті 6 та статті 10 Конвенції);
- [«Бріск проти Румунії» \(Brisic v. Romania\)](#), № 26238/10, 11 грудня 2018 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Кевеші проти Румунії» \(Kövesi v. Romania\)](#), № 3594/19, 5 травня 2020 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Горяйнова проти України» \(Goryaynova v. Ukraine\)](#), № 41752/09, 8 жовтня 2020 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Гуз проти Польщі» \(Guz v. Poland\)](#), № 965/12, 15 жовтня 2020 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Паніоглу проти Румунії» \(Panioglu v. Romania\)](#), № 33794/14, 8 грудня 2020 року (відсутність порушення статті 10 Конвенції);
- [«Емінагаоглу проти Туреччини» \(Eminağaoğlu v. Turkey\)](#), № 76521/12, 9 березня 2021 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Мірослава Тодорова проти Болгарії» \(Miroslava Todorova v. Bulgaria\)](#), № 40072/13, 19 жовтня 2021 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Козан проти Туреччини» \(Kozan v. Turkey\)](#), № 16695/19, 1 березня 2022 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Журек проти Польщі» \(Żurek v. Poland\)](#), № 39650/18, 16 червня 2022 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«М. Д. та інші проти Іспанії» \(M.D. and Others v. Spain\)](#), № 36584/17, 28 червня 2022 року (неприйнятна – явно необґрунтована);
- [«Мнацаканян проти Вірменії» \(Mnatsakanyan v. Armenia\)](#), № 2463/12, 6 грудня 2022 року (неприйнятна – *ratione materiae*);
- [«Сарісу Пехліван проти Туреччини» \(Sarısı Pehlivan v. Türkiye\)](#), № 63029/19, 6 червня 2023 року (порушення статті 10 Конвенції);
- [«Тулея проти Польщі» \(Tuleya v. Poland\)](#), №№ 21181/19 та 51751/20, 6 липня 2023 року (порушення статті 10 Конвенції).

Справи за статтею 11 Конвенції:

- *«Маестрі проти Італії» (Maestri v. Italy)* [ВП], № 39748/98, 17 лютого 2004 року (порушення статті 11 Конвенції).

Справи за статтею 14 Конвенції:

- *«Бакрадзе проти Грузії» (Bakradze v. Georgia)*, № 20592/21, 7 листопада 2024 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтями 10 та 11 Конвенції).

Справи за статтею 18 Конвенції:

- *«Мірослава Тодорова проти Болгарії» (Miroslava Todorova v. Bulgaria)*, № 40072/13, 19 жовтня 2021 року (порушення статті 18 у поєднанні зі статтею 10 Конвенції);
- *«Ющишин проти Польщі» (Juszczyszyn v. Poland)*, № 35599/20, 6 жовтня 2022 року (порушення статті 18 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції);
- *«Овчаренко та Колос проти України» (Ovcharenko and Kolos v. Ukraine)*, №№ 27276/15 та 33692/15, 12 січня 2023 року (неприйнятна за статтею 18 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції – явно необґрунтована).

Справи за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції:

- *«Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine)* [ВП], № 76639/11, 25 вересня 2018 року (неприйнятна – *ratione materiae*);
- *«Анжеліка Шімайтієне проти Литви» (Anželika Šimaitiene v. Lithuania)*, № 36093/13, 21 квітня 2020 року (порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції);
- *«Дж.Б. та інші проти Угорщини» (J.B. and Others v. Hungary)* (ухв.), №№ 45434/12 та 2 інші, 27 листопада 2018 року (неприйнятна – *ratione materiae*);
- *«Ющишин проти Польщі» (Juszczyszyn v. Poland)*, № 35599/20, 6 жовтня 2022 року (неприйнятна – *ratione materiae*);
- *«Кубат та інші проти Чеської Республіки» (Kubát and Others v. the Czech Republic)*, №№ 61721/19 та 5 інших, 22 червня 2023 року (відсутність порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції).